

kil edecek derecede birbirine benzemesi sebebiyle bunların birbirine karıştırıldığı anlaşılmaktadır.

Gassânî hükümdarlarından Hâris b. Cebele ile III. Nu'mân'ın nedimi olduğu için Gassânîler ile Lahmîler arasında cereyan eden savaşlar Alkame'nin şiiirlerinin başlıca konusunu teşkil etmiştir. Bir savaşta, aralarında kardeşi Şe's'in de bulunduğu Temimli yetmiş kişiyi esir alan Hâris b. Cebele'ye onları serbest bırakması için sunduğu kasidesi ünlüdür. Bu kaside üzerine hükümdar esirleri Alkame'ye bağışlamıştır. Bedevî bir şair olan Alkame atları, develeri ve deve kuşlarını tasvir etmede çok başarılı olmuştur. İbn Sellâm el-Cumahî, onun atlarla ilgili çok güzel üç beytinin seviyesine hiçbir şiiirin ulaşamadığını söylemektedir. Methiye ve gazellerinin yanında hikmetli beyitleri de vardır.

Alkame b. Abede'nin divanı birçok defa basılmıştır. İlk, Albert Socin tarafından Leipzig'de 1867 yılında yapılan neşirdir. Daha sonra A'lem eş-Şentemerî'nin şerhiyle birlikte Kahire'de basılmış (1293, 1324), bu şerhi Muhammed b. Şeneb Cezayir-Paris'te 1925 yılında yeniden neşretmiştir. Eser Ahmed Sakr tarafından *Dîvânü 'Alkameti'l-Fahl* adıyla (Kahire 1353), Lutfî es-Sakkal, Dürriyye el-Hatîb ve Fahreddin Kabâve tarafından da *Dîvânü 'Alkame b. 'Abede* adıyla (Halep 1969) tekrar yayımlanmıştır. O. Rescher, İbn Şeneb neşrine dayanarak divanı Almanca'ya tercüme etmiştir (İstanbul 1961-1962). Abdürrezzâk Hüseyin'in *'Alkame b. 'Abede el-Fahl: hayâtühü ve şî'ruhü* adlı çalışması Beyrut'ta 1986 yılında yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Cumahî, *Fuḥūlü's-şu'arâ*², I, 139; İbn Kuteybe, *eş-Şî'r ve's-şu'arâ*² (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1904, s. 107-110; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Egânî*, XXI (nşr. Abdülkerîm el-Azbâvî — Mahmûd Ganîm), Kahire, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-Misriyye) — Beyrut, ts. (Dârü İhyâi't-türâsî'l-Arabî), s. 200-204; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I, 545; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 111; Abdülkâdir el-Bağdâdî, *Ḥizânetü'l-edeb*, I, 565-566; Brockelmann, *GAL*, I, 24; *Suppl.*, I, 48; Sezgin, *GAS*, II, 120-122; Cl. Huart, *Arap ve Arap Dilinde İslâm Edebiyatı* (trc. Cemâl Sezgin), İstanbul 1944, s. 39; C. Zeydan, *Âdâb* (Dayf), I, 146-147; Abdülvehhâb es-Sâbûnî, *Şu'arâ² ve devâvîn*, Beyrut, ts. (Mektebetü Dâri's-Şark), s. 30-31; Zirikî, *el-A'lam* (Fethullah), Beyrut 1984, IV, 247; Ömer Ferrüh, *Târîhu'l-edeb*, I, 214-216; A. F. L. Beston, "Alqamah and Bravmann", *JAL*, XI (1980), s. 32-35; M. Seligsohn, "Alkame", *IA*, I, 360; G. E. von Grunebaum, "Alqama", *EI²* (Fr.), I, 417.

TACEDDİN UZUN

ALKAME b. KAYS

(علقة بن قيس)

Ebû Şibl Alkame b. Kays b. Abdillâh b. Mâlik en-Nehâf el-Kûfî (ö. 62/682)

Abdullah b. Mes'ûd'un seçkin talebesi, Kûfe fıkıh ve tefsir mektebinin önde gelen temsilcilerinden.

Hz. Peygamber hayatta iken dünyaya gelen Alkame b. Kays muhadramûn*dandır. Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Yemen menşeli olan kabilesi Nehâ', İslâmî devirde Kûfe'ye yerleşti. İlim tahsili ve cihad maksadıyla memleketinden ayrılan Alkame Horasan'da gazâlara katıldı. Hârizm ve Merv'de birkaç yıl kaldı. Hz. Ali ile birlikte Sıffin Savaşı'na iştirak etti (37/657) ve burada aldığı yarayla topal kaldı. Medâin'de Hz. Ali'nin sohbetinde bulunan Alkame onunla birlikte Nehrevan'da (38/658) Hâricîler'e karşı da savaştı (bk. Hatîb, XII, 297). Kûfe'de Abdullah b. Mes'ûd'un derslerine devam etti ve onun kıraat ve tefsirde olduğu gibi fıkıhta da en önde gelen talebesi oldu. Çeşitli münasebetlerle Alkame'yi öven ve takdir eden İbn Mes'ûd'la o karşılıklı olarak birbirlerinin ezberlerini dinlerlerdi (bk. İbn Sa'd, VI, 89). Sesi çok güzel olduğundan Alkame'den Kur'an okumasını ve kendisinden sonra da Kur'an-ı Kerim'i okutmasını isteyen (bk. a.g.e., VI, 90-91) İbn Mes'ûd'un, "Resûlullah seni görseydi sevinirdi" dediğini kaynaklar zikreder. Kûfe'nin meşhur fıkıh âlimlerinden İbrâhim en-Nehâf'nin dayısı ve Esved b. Yezîd'in de amcası olan Alkame'nin hiç çocuğu olmamıştır. Ebû Şibl künyesini ona hocası İbn Mes'ûd vermiştir.

Alkame Hz. Ömer, Osman, Ali, Âişe, Selmân-ı Fârisî, Ebû'd-Derdâ, Huzeyfe, Habbâb, Ammâr ve Ebû Müsâ el-Eş'arî gibi büyük sahâbîlerden hadis rivayet etti. İbrâhim en-Nehâf ve Şa'bî gibi büyük âlimlerin fıkıh, Yahyâ b. Vessâb, Ubeyd b. Nudayle (Nadle) ve Ebû İshak es-Sebî'nin de kıraat hocası olan Alkame'den bunlar yanında Muhammed b. Sîrîn, Ebû Vâil Şakîk b. Seleme, Abdurrahman b. Yezîd, Yezîd b. Muâviye en-Nehâf ve Kays b. Rûmî gibi âlimler de rivayette bulunmuşlardır.

Her beş günde bir Kur'an-ı Kerim'i hatmettiği rivayet edilen Alkame, Ebû Hanîfe'nin ashaba ulaşan hocaları zincirinde de önemli bir halkayı teşkil etmektedir. Ebû Hanîfe'nin on sekiz yıl yanında kaldığı hocası Hammâd b. Sü-

leyman, Alkame'nin meşhur talebeleri İbrâhim en-Nehâf ve Şa'bî'nin en seçkin talebesiydi. Zamanında birçok sahâbînin hayatta bulunmasına rağmen ilim tâlîpleri Alkame'nin derslerine rağbet gösteriyor ve hatta birçok sahâbî ona başvurarak kendisinden fetva istiyordu.

Kûfe fıkıh ve tefsir mektebinin teşekkülünde önemli bir yeri bulunan Alkame b. Kays 62 (682) yılında Kûfe'de vefat etmiştir. Kaynaklarda vefat tarihi olarak 61, 63, 65 veya 72 yılları da zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VI, 86-92; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 41; İbn Kuteybe, *el-Ma'arîf* (Ukkâşe), s. 431, 583; *el-Cerh ve't-ta'dîl*, VI, 404; Ebû Nuaym, *Ḥilye*, II, 98-102; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 296-300; İbnü'l-Esîr, *el-Lübâb*, Kahire 1357-69 — Beyrut, ts. (Dârü Sâdır), III, 304; Nevevî, *Tehzîb*, I/1, s. 342; Zehebî, *A'lamü'n-nübelâ²*, IV, 53-61; a.m.lf., *Ma'rifetü'l-kurrâ²* (Beşşâr), I, 51; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-nihâye*, Kahire 1351-52/1932-33 — Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-ilmiyye), I, 516; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, VII, 276-278; M. Ebû Zehre, *Ebû Hanîfe*, Kahire 1366/1947, s. 66-67; M. Hüseyin ez-Zehbî, *et-Tefsîr ve'l-müfessîrîn*, Kahire 1381/1961-62, I, 119; Hüseyin Kûçükkalay, *Abdullah İbn Mes'ûd ve Tefsîr İlmündeki Yeri*, Konya 1971, s. 91-92.

AHMET ÖZEL

ALKAME b. MÜCEZZİZ

(علقة بن مجزز)

Alkame b. Mücezziz b. el-A'ver el-Kinânî el-Müddîcî (ö. 20/641)

İslâm tarihinde ilk deniz seferine çıkan müfrezenin kumandanlığını yapan sahâbî.

Babası Kinâne oğullarından Mücezziz, iz sürmede (kıyâfe) ve insanlara bakarak soylarını tesbit etmedeki (kıyâfe ve firâse) maharetiyle tanınmış bir sahâbî idi. Üsâme ile babası Zeyd b. Hârise'nin ayaklarına bakarak bunların aynı soydan gelen insanların ayakları olduğunu söylemesi Hz. Peygamber'i çok sevindirmişti.

Hicretin 9. yılında Habeşliler'den bir grubun gemilerle Mekke yakınındaki Şu-aybe sahiline kadar geldiği haber alınınca, Hz. Peygamber Alkame'yi 300 kişilik bir müfrezeye kumandan tayin ederek Habeşliler'in üzerine gönderdi. Seriyetü'l-Ensârî veya Seriyetü Alkame b. Mücezziz diye anılan bu ilk deniz seferine katılan mücahidler denize açıldılarsa da Habeşliler'i bulamayarak geri döndüler.